

OLAĞANÜSTÜ BİR DENETİM YOLU OLARAK KANUN YARARINA BOZMA*

*Reversal in Favor of the Administration of Justice
as an Extraordinary Way of Control*

Uğur İHTİYAROĞLU**

Özet

Ülkemizde yargılama süreci bağımsız mahkemeler eliyle yürütülmektedir. Mahkemelerin ve hâkimlerin yargılama sonunda hatalı veya yanlış karar vermesi mümkündür. Hâkimler de sonuç olarak insandırlar ve verdikleri kararlarda yanılmaları olağandır. Mahkemeler veya hâkimler tarafından verilen kararların bir üst merci tarafından denetlenmesi, yargıya olan güveni artırır. Böylece, kararlardaki eksikliklerin ve hataların düzeltilmesi imkânı oluşur. Kanun yararına bozma denetim yolu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) 309 ve 310. maddelerinde düzenlenmiştir. Kanun yararına bozma yoluna ancak kesin kararlara karşı başvurulabilir. Bu bakımdan olağanüstü kanun yolu olarak kabul edilir. Kesin karardan anlaşılması gereken ise, Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemeleri dışındaki yargılama makamlarınca incelenerek kesin hale gelen yani istinaf veya temyiz edilmeksizin kesinleşen kararlardır. Kanun yararına bozma incelemesinde, önemli ve ciddi boyuttaki hukuka aykırılıklar dışındaki hususlar değerlendirilmez. Bu durumun topluma ve sanığa bir yararı yoktur. Önemli olan kesinleşen karardaki hukuka aykırı hususların, birey ve toplum bakımından hukuk lehine kaldırılması ve ülke içinde kanunların eşit şekilde uygulanmasının sağlanmasıdır. Kesin hükmün sonuçlarının ve buradan doğan hakların korunması dışında; adalete olan güvenin devamının sağlanması ve yargının otoritesinin korunması amacıyla kanun yararına bozma yoluna başvurulmaktadır. Açıklananlar kapsamında bu çalışmada, kanun yararına bozma yolunun amacı ve başvuru koşulları tartışılmış; başvuru üzerine Yargıtay Ceza Dairesi ve Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından verilen kararların sonuçları ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Olağanüstü kanun yolu, kesin hüküm, hukuka aykırılık, adil yargılanma hakkı.

Abstract

In our country, the trial process is carried out by independent courts. It is possible for courts and judges to make erroneous or wrong decisions at the end of the trial. Judges are, after all, human and it is normal for them to make mistakes in their decisions. Supervision of decisions made by courts or judges by a higher authority increases confidence in the judiciary. Thus, it is possible to correct deficiencies and errors in decisions. Reversal in favor of the administration of justice as a way of control is regulated in Articles 309 and 310 of the Code of Criminal Procedure (CMK) No.

- Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.
- Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 28.06.2024
- Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 16.10.2024

* Bu çalışma, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Kanun Yararına Bozma” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Tetkik Hâkimi, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, adaletbakanlik52@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8171-3579>.

5271. Only when the decision is finalized, an application can be made to reversal in favor of the administration of justice. In this respect, it is considered an extraordinary legal remedy. What should be understood from the final decision is the decisions that are examined by the judicial authorities other than the Supreme Court of Appeals and Regional Courts of Justice and become final, that is, they become final without appeal. In the review of reversal in favor of the administration of justice, matters other than significant and serious violations of the law are not evaluated. This situation is of no benefit to society or the defendant. The important thing is to remove the illegal issues in the final decision in favor of the law for the individual and the society and to ensure that the laws are applied equally within the country. In addition to protecting the consequences of the final judgment and the rights arising from it, reversal in favor of the administration of justice is used to ensure the continuation of trust in justice and to protect the authority of the judiciary. Within the scope of what has been explained, in this study, the purpose and application conditions of reversal in favor of the administration of justice are discussed; the results of the decisions made by the Criminal Chambers of the Supreme Court of Appeals and the General Criminal Assembly of the Supreme Court of Appeals upon the application have been presented.

Keywords: Extraordinary legal remedy, final judgement, illegality, right to a fair trial.

GİRİŞ

Kanun yararına bozma denetim yolu, CMK'nın 309 ve 310. maddelerinde düzenlenmiştir. Ancak kesinleşmiş karar ve hükümlere karşı kanun yararına bozma talep edilmesi mümkündür. Hâkim veya mahkemeler tarafından verilen ve istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümde, esasa ya da usule ilişkin aynı zamanda hükme etkili bir hukuka aykırılık bulunduğunu öğrenen Adalet Bakanlığı, o karar veya hükmün Yargıtay'ca bozulması istemini, yasal nedenlerini belirterek Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazılı olarak bildirmektedir.¹ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, kendisine bildirilen nedenleri yazar ve kararın bozulması talebini Yargıtay'ın ilgili ceza dairesine verir.² Kanun yararına bozma mülga CMUK'ta ifade edilen "yazılı emir" kanun yolunu yansıtmaktadır.³ Bu kanun yolu, CMK'nın 309 ve 310. maddelerinde "kanun yararına bozma" ismiyle yeniden düzenlenmiştir.⁴ Karar veya hükmün verildiği mahkemelerin genel ya da özel mahkeme olması noktasında bir ayırım yapılmamıştır. Ceza mahkemeleri ve hakimlikleri tarafından verilen kararlara karşı kanun yararına bozma yolunun açık olduğunu söylemek mümkündür. Başvuru hakkı Adalet Bakanlığı'na aittir. Bazı hallerde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı yetkisini kullanarak olağanüstü bu kanun yoluna kendisi başvurabilmektedir. Başvuru yetkisinin sadece Adalet Bakanlığı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nda olması göz önünde tutulduğunda, başka bir kişi veya kurumun bu kanun yoluna başvurması mümkün değildir. Bu yetkinin,

¹ Ahmet Gökçen, Murat Balcı, Mehmet Emin Alşahin, Kerim Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2023) 750-751.

² Ezgi Aygün Eşitli, "Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kanun Yararına Bozma", (2016) (122) *TBB Dergisi* 194.

³ A. Aydın Kuyucu, *Ceza Yargılaması Hukukunda Kanun Yararına Bozma*, (Yetkin Yayınevi, Ankara 2020) 19.

⁴ Çetin Akkaya, *Kanun Yararına Bozma ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi*, (Kartal Yayınevi, Ankara 2007) 11.

hiçbir şartla ve sebeple başkası tarafından kullanılmasına imkân bulunmamaktadır.⁵ Doktrinde bu kanun yolunun, uygulama birliği oluşturma, gerçeğe ulaşma ve hukuk güvenliği sağlama gibi amaçlara hizmet ettiği kabul edilmektedir.⁶

Bu çalışma, kanun yararına bozma denetim yolunun olağanüstü bir kanun yolu olarak uygulamada tartışılan sorunlarını ortaya koymayı ve alternatif yöntemler sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle kanun yararına bozmanın hukuki yapısı, tarihsel gelişimi, konusu, nedenleri ve işlevi ele alınmıştır. Kanun yararına bozma başvurusu ve incelemesi açıklanmış; kanun yararına bozmanın sonuçları ve bozma kararlarının etkisi Yargıtay kararları kapsamında ortaya konulmuştur.

I. HUKUKİ YAPI, TARİHSEL GELİŞİM VE KARŞILAŞTIRMA

Kanun yararı bozma, istisnai bir kanun yolu olarak CMK'nın 309 ve 310. maddelerinde düzenlenmiştir. Hâkim veya mahkemeler tarafından verilen ve istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar ve hükümlerdeki hukuka aykırılıkların kaldırılması için kural olarak Adalet Bakanlığı, istisnai olarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından başvuru bir kanun yolu olarak açıklanmıştır. Kanun yararına bozmanın hangi gerekçe ile olağanüstü kanun yolu olduğu düzenlemede açıklanmamıştır. Gerekçede de bir açıklık yoktur.

Ersoy'a göre, olağan ve olağanüstü kanun yolu olarak ayırım yapılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır.⁷ Ancak kesinleşmiş kararlara karşı başvurulması nedeniyle kanun yararına bozma olağanüstü kanun yoludur. Yüksektepe'ye göre kanun yararına bozma, istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen kararlara karşı Adalet Bakanlığı, istisnai hallerde ise Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından başvuru bir kanun yolu olduğu için olağanüstüdür.⁸ Salihoğlu, Parlar ve Öztürk'e göre hukuka aykırılığı ortadan kaldırmak için başka bir yol bulunmaması ve kararın/hükümün istinaf veya temyiz incelemesinden geçmemesi nedeniyle kanun yararına bozma olağanüstü kanun yoludur.⁹

Mülga CMUK'da yer alan yazılı emir yolu sadece kesinleşmiş kararlara karşı başvuru bir kanun yolu olarak açıklanmış; bu nedenle olağanüstü niteliğe haiz olduğu kabul edilmiştir. CMK'da ise Adalet Bakanlığınca yapılan başvuru üzerine

⁵ Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (19. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2022) 812-813.

⁶ Doğan Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Güncelleştirilmiş 8. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2020) 570-571.

⁷ Uğur Ersoy, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuki Çare ve Kanun Yolu Kavramları Bağlamında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi", (2015) 10 (29), *Ceza Hukuku Dergisi*, 92-93.

⁸ Mert Asker Yüksektepe, *Adil Yargılama ve Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, (1. Baskı, Platon Hukuk Yayınevi, İstanbul 2020) 493-494.

⁹ Hadi Salihoğlu, Ali Parlar ve Mustafa Öztürk, *Olağanüstü Yasa Yolları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru*, (1. Baskı, Aristo, İstanbul 2018) 446.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kullanılan bir yol olması, sınırlı bir alanda ve ciddi boyuttaki hukuka aykırılıklar için başvurulması, sanık aleyhine tesir etmemesi ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın kendisine sunulan bozma nedenleri ile bağlı olması gibi hususlar kanun yararına bozmanın temel özelliklerini ortaya koymuştur. Anayasa Mahkemesi (AYM) de bir kararında kanun yararına bozmanın olağanüstü ve istisnai bir yol olduğuna işaret etmiştir.¹⁰ Ciddi boyuttaki hukuka aykırılıklara ve hatalara tarafların katlanmalarını beklemek adaletle dayalı bir ceza muhakemesi sistemine uygun değildir. Böylesine bir hukuka aykırılık bulunan karar veya hükmün denetlenmesi, gerekiyorsa kanun yararına ortadan kaldırılması gerekir.¹¹

A. AMAÇ VE HUKUKİ YAPI

Kanun yararına bozmanın amacı, ciddi boyuttaki hukuka aykırılıkların ortadan kaldırılması ve ülke sathında uygulama birliği sağlanmasıdır.¹² Doktrinde bu kanun yolunun, kanunların yeknesak şekilde uygulanması, maddi gerçeğe ulaşılması ve adaletin sağlanması imkânı sunduğu kabul edilmektedir.¹³ Karardaki hukuka aykırılık, usul hukukundan doğabileceği gibi maddi hukuktan da doğabilir. Hukuka aykırı kararların, kanun yararına bozulmasında bireylerin olduğu kadar toplumun da yararı vardır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu (YCGK) birçok kararında¹⁴ kanun yararına bozmanın bu amaçlara hizmet ettiğini ve hukuk güvenliğini açısından yararlı

¹⁰ Anayasa Mahkemesi, B. No: 2012/644, 05.03.2013: “...Amacı kesinleşen kararlardaki hukuka aykırılıkları gidermek ve kanunların ülke içinde eşit bir şekilde uygulanmasını sağlamak olan kanun yararına bozma, kesin kararlara karşı başvuru olan bir yol olduğundan, olağanüstü bir kanun yoludur. Öte yandan kanun yararına bozma, kişiler için doğrudan ulaşılabılır bir yol olmayıp olağanüstü bir kanun yolu niteliği taşımakla, tüketilmesi gereken bir yol değildir.” hükmü yer almaktadır.

¹¹ Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, (12.baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022) 303-304.

¹² Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (21. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2021) 452.

¹³ Soyaslan (n6) 571.

¹⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu (YCGK), E. 2018/14-129, K. 2022/781, 08.12.2022: “...Öğretide “olağanüstü temyiz” denilen, 5320 sayılı Kanun’un 18. maddesi ile yürürlükten kaldırılan 1412 sayılı CMUK’da ise “yazılı emir” olarak adlandırılan bu olağanüstü kanun yolu, 5271 sayılı CMK’nın 309 ve 310. maddelerinde “kanun yararına bozma” olarak yeniden düzenlenmiştir. 5271 sayılı CMK’nın 309. maddesi uyarınca hâkim veya mahkemeye verilip istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümlerde, maddi hukuka veya muhakeme hukukuna ilişkin hukuka aykırılık bulunduğunu öğrenen Adalet Bakanlığı, o karar veya hükmün Yargıtayca bozulması talebini, kanuni nedenlerini açıklayarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına yazılı olarak bildirecektir. Bunun üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı da hükmün veya kararın bozulması talebini içeren yazısına bu nedenleri aynen yazarak Yargıtay ilgili ceza dairesine verecek, ileri sürülen nedenlerin Yargıtayca yerinde görülmesi hâlinde karar veya hüküm kanun yararına bozulan, yerinde görülmezse talep reddedilecektir. Böylece ülke genelinde uygulama birliğine ulaşılacak, hâkim ve mahkemelerce verilen cezaya ilişkin karar veya hükümlerdeki hukuka aykırılıkların, toplum ve birey açısından hukuk yararına giderilmesi sağlanacaktır...” hükmü yer almaktadır. (Bkz. YCGK, E. 2021/15-72, K. 2022/596, 29.09.2022, YCGK, E. 2019/7-259, K. 2022/587, 27.09.2022, YCGK, E. 2019/7-198, K. 2022/547, 13.09.2022)

bir yol olduğunu açıkça vurgulamıştır. Yargıtay'ın içtihat birliği oluşturma vasfı bulunduğundan, kanun yararına bozma yolunun bu amaca da katkı yaptığı söylenebilir. Ancak kanun yararına bozmanın kesin hüküm otoritesine zarar verdiği ve kimi durumlarda şüpheli/sanık/hükümlü aleyhine sonuç doğurduğu gerekçesiyle eleştiride de bulunmaktadır.¹⁵ Kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı yapılan itirazın Sulh Ceza Hakimliği tarafından ret edilmesi ve bu karara karşı kanun yararına bozmaya başvurulması, başvuru üzerine kararın kanun yararına bozulması hali kanun yararına bozmanın şüpheli aleyhine sonuç doğurmasına örnek gösterilmektedir.¹⁶ İstinaf veya temyiz denetiminden geçmeksizin kesinleşmiş bir kararın, Yargıtay tarafından yeniden incelenmesinin sağlanması kuşkusuz hukuka aykırılıkların ortadan kaldırılması açısından önemlidir. Kararın bozulması durumunda, yerel mahkeme tarafından yeniden yargılama yapılması söz konusu olabileceği gibi¹⁷ cezanın kaldırılmasına veya daha hafif cezaya Yargıtay ceza dairesince doğrudan hükmedilebilir.¹⁸ Fakat her hukuka aykırılık kanun yararına bozmanın konusu yapılmamalıdır. Ciddi boyuta ulaşmayan hukuka aykırılıkların olduğu suçlar ve kabahatler bakımından bu yola başvurulmayarak, emek ve zaman kaybının önüne geçilmesi gerekir. Her hukuka aykırılığın kanun yararına bozma konusu yapılmamasında asıl amaç Yargıtay'ın iş yükünün arttırılmamasıdır. Bazı kararların/hükümlerin kesin olarak kabul edilmesi ayrıca kanun yararına bozma konusu da edilmemesinin hukuk güvenliği ile çeliştiği ileri sürenler de bulunmaktadır.¹⁹ Bu eleştirilere rağmen CMK ve TCK'nın 2005 yılında yürürlüğe girmesi sonrası kanun yararına bozma başvuru sayısında genellikle artış yaşanmıştır.²⁰

B. KANUN YARARINA BOZMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Osmanlı Devleti'nin ilk modern ceza muhakemesi kanunu olan Usulü Muhakematı Cezaiye Kanunu 25 Haziran 1879'da resmi mevzuat külliyatında yayımlanmıştır.²¹ Kanun, günümüz ceza muhakemesi sisteminin temelini oluşturması bakımından birçok farklı uygulamayı düzenlemiştir.²² Kanun yararına bozma, Usulü

¹⁵ Kuyucu (n3) 20.

¹⁶ Fahri Gökçen Taner, "Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararına Karşı Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru: Dar, Sarp ve Kısmen Açık Bir Yol", 2018 (135), *TBB Dergisi* 192.

¹⁷ CMK m. 309/4-b.

¹⁸ CMK m. 309/4-d.

¹⁹ Kuyucu (n3) 20.

²⁰ Adalet Bakanlığı'na gelen kanun yararına bozma başvuru sayısı 2010 yılında 10125, 2015 yılında 15563, 2020 yılında 21005 ve son olarak 2023 yılında 32056 olmuştur. (Kaynak: Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü)

²¹ Faruk Yasin Turinay, "1879 Tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu (Usul-İ Muhakemat-İ Cezaiye Kanun-U Muvakkatı) Üzerine Bir İnceleme", (2021) 11 (1), *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 188.

²² Esmâ Sena Tezcan Yüksel, *Türk Ceza Yargılama Usulünde İlk Kanun: 1879 Tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkatı ve Mahkemelerin Görev ve Yetkisi*, (1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023) 37-38.

Muhakematı Cezaiye Kanunu'nun 347 ve 348. maddelerinde yer almakla birlikte bu düzenleme Fransız Ceza Usul Kanunu'nun 441 ve 442. maddelerinin doğrudan tercümesinden oluşmuştur. Daha sonra 20 Ağustos 1929 tarihinde yürürlüğe giren mülga 1412 sayılı CMUK'un 343. maddesinde bu denetim yolu "yazılı emir" adıyla düzenlenmiştir.²³ Kanun yararına bozma denetim yoluna ilişkin CMK'da yer alan norm esasen mülga CMUK'un 343. maddesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.²⁴ Ancak kanun yararına bozma normunun kanunlaşması sürecinde ayrıca Yargıtay içtihatlarının da etkili olduğu söylenebilir. CMK'nın 310. maddesinde de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının re'sen kanun yararına bozma başvurusunda bulunması hali düzenlenmiştir.²⁵

1. Yazılı Emir Yolu

Yazılı emir yolu ilk defa mülga CMUK 343. maddede şu şekilde düzenlenmiştir:

"Hâkim tarafından ve mahkemelerden verilen ve Temyiz Mahkemesince tetkik edilmeksizin kat'ileşen karar ve hükümlerde kanuna muhalefet edildiğini haber alırsa Adliye Vekili, o karar veya hükmün bozulması için Temyiz Mahkemesine müracaat etmesi için Cumhuriyet Başmüddeiumumiliğine yazılı emir verebilir. Bu emirde bozulmayı müstelzim kanuni sebepler gösterilir.

Cumhuriyet Başmüddeiumumisi tebliğnamesine yalnız bu sebepleri yazar ve dosyayı Temyiz Mahkemesine verir. Temyiz Mahkemesi dermeyan olunan sebepleri varid görürse karar ve hükmü bozar. Mahkemelerden davanın esasına da şamil olarak verilen hükümlerin bu suretle bozulması alakadar kimseler aleyhine tesir etmez. Bozulma, bu kimselerin lehine ise aşağıda yazıldığı gibi muamele olunur:

1- Varid görülen bozma sebepleri mahkûm olan kimsenin cezasının tamamen kaldırılmasını müstelzim ise, Temyiz Mahkemesi evvelce hükmolunan cezanın çektilirmemesini kararında ayrıca yazar.

2- Varid görülen bozma sebepleri mahkûm olan kimsenin cezasının tamamen kaldırılmasını müstelzim olmayıp da hafif bir cezanın tatbikini mucip ise, Temyiz Mahkemesi tatbiki iktiza eden cezanın neden ibaret olduğunu da kararında gösterir. (Değişik: 21/5/1985 -3206/69 md.) Eğer bozma davanın esasını halletmeyen mahkeme kararları hakkında ise, yeniden yapılacak inceleme ve araştırma neticesine göre gereken karar verilir."

Düzenlemeden yazılı emir yoluna ancak temyiz denetimi yapılmadan kesinleşen karar ve hükümlere karşı başvurulabileceği anlaşılmaktadır. Bu tür karar ve hükümlerdeki hukuka aykırılıkları öğrenen Adalet Bakanı, karar ve hükmün bozulması amacıyla

²³ M. İlhan Alniak, "Fransız Ceza Usul Hukukunda Kanun Nef'ine Temyize Müracaat Tarikleri", (1969) 3 (4), *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi* 83.

²⁴ Veysel Gültaş, *Tutuklama ve Kanun Yolları*, (2. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara 2008) 345.

²⁵ İhsan Baştürk, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Kanun Yararına Bozma*, (On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022) 40.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na yazılı emir gönderebilecektir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ise kendisine bildirilen bozma nedenlerini aynen yazarak dosyayı ilgili Yargıtay Ceza Dairesine sevk edecektir. Yazılı emir verme yetkisi kural olarak Adalet Bakanına ait olduğundan, bu yetkinin başka bir görevli tarafından kullanılması mümkün değildir. Adalet Bakanının yazılı emri üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı davayı açmak zorundadır. Diğer taraftan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı kendisine bildirilen bozma nedenleri ile bağlıdır. Bu minvalde bozma nedenlerini değiştiremez veya ekleme yapamaz. Yazılı emir yolunu bu nedenle Adalet Bakanı tarafından başvurulmuş bir yol olarak kabul etmek mümkündür. Adalet Bakanı başvurusu üzerine Yargıtay tarafından ileri sürülen nedenler uygun görülürse hüküm veya karar bozulur. Eğer bozma kararı davanın esasını çözömlenmeyen mahkeme kararlarına ilişkin ise, yerel mahkemesince inceleme ve araştırma yapılması için dosya geri gönderilecektir. Mahkemelerin davanın esasına ilişkin kararlarının bozulması durumunda, sanık aleyhine tesir etmeme kuralı geçerlidir. Eğer mahkemelerin davanın esasına ilişkin verdiği kararların bozulması sanığın lehine ise ve bozma nedenleri cezanın tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasını gerektiriyorsa Yargıtay cezanın çektirilmemesi kararı verecektir; daha hafif bir ceza verilmesini gerektiriyorsa uygulanacak ceza kararda açık bir şekilde yer alacaktır. Mülga CMUK'da davanın esasını çözen kararlar için yazılı emir ile verilen bozma kararları üzerine yeniden yargılama yapılması engellenerek kararın Yargıtay tarafından verilmesi uygulaması kabul edilmiştir.²⁶

2. Kanun Yararına Bozma

Yazılı emir ile bozma denetim yolu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun, "Kanun Yolları" başlığını taşıyan Altıncı Kitabı'nın, 309 ve 310. maddelerinde "kanun yararına bozma" adıyla yeniden düzenlenmiştir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda kanun yararına bozma yetkisi Adalet Bakanlığı'na verilmiştir. Ancak bazı hallerle sınırlı olmak üzere bu yetki Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına da tanınmıştır. Yazılı emir denetim yolunda Adalet Bakanı'na verilen karar ve hükmün bozulması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na başvurma yetkisi, kanun yararına bozma yolunda 06.12.2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle Adalet Bakanlığı'na verilmiştir. Değişiklik öncesi bu yetki sadece Adalet Bakanı tarafından kullanılmıştır. Bu değişikliğin gerekçesi, kanun yoluna başvurunun bizzat Adalet Bakanı tarafından yapılmasının zorunlu olarak görülmemesi, başvuruların daha hızlı ve etkin şekilde gerçekleştirilmesi, karar veya hükümdeki hukuka aykırı hususların tespiti ile ortadan kaldırılmasının çabuklaştırılması olarak belirtilmiştir. Böylece yetkinin bizzat Adalet Bakanı'na ait olmaması dikkate alınarak, diğer görevlilere de kanun yararına bozma başvurusunda bulunma yetkisi tanınmıştır. Bu yetkinin farklı zamanlarda Adalet Bakanı adına Adalet Bakanı Yardımcısı, müsteşar veya müsteşar yardımcıları tarafından kullanıldığı bilinmektedir.

²⁶ Kuyucu (n3) 35-36.

C. FARKLI HUKUK DALLARI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMA

Kanun yolları, CMK’da olağan kanun yolları ve olağanüstü kanun yolları şeklinde bir ayrıma tâbi tutulmaktadır. İlk derece mahkemeleri tarafından verilen kararların hatalı ve hukuka aykırı olması dışında, kanun yolu denetimini gerçekleştiren yargı makamlarının da kararları isabetsiz ve hukuka aykırı olabilir. Olağan ve olağanüstü kanun yollarının açık olması bu nedenle önemlidir.²⁷ Bu ayrımın temeli, asli ve hukuki derece kanun yollarının (itiraz, istinaf ve temyiz) olağan kanun yolu; bunların dışındakilerin ise olağanüstü kanun yolu olduğunun belirlenmesidir. Olağanüstü kanun yolları sınıflandırmada istisnai kanun yolları olarak düzenlenmiştir. Bir başka açıdan, henüz kesinleşmemiş kararlara karşı başvuru kanun yolları “*olağan*” olarak kabul edilirken; kesinleşmiş kararlara karşı başvuru kanun yolları “*olağanüstü*” olarak nitelendirilmektedir. Olağan kanun yollarına başvuru için aranan şartlardan bağımsız olarak olağanüstü kanun yollarına başvuru için birtakım şartlar öngörülmüştür.²⁸

Çalışmada konunun özünün yansıtılması amacıyla CMK’da yer alan olağanüstü kanun yollarının benzerliklerine ve farklılıklarına değinilmemiştir. Kanun yararına bozma ile kanun yararına temyiz denetim yollarının karşılaştırılmasına yer verilerek her iki kanun yolunun benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulmuştur. Kanun yararına temyiz denetim yoluna ülkemizde hukuk muhakemesi²⁹ ve idare hukuku muhakemesi dallarında yer verilmiştir. Bu denetim yollarının da kendine has özellikleri bulunmaktadır. Her iki muhakeme dalında yapılan düzenlemeler ceza muhakemesinde yer alan düzenlemeye benzerdir. Ancak başkaca hukuk dallarında yer aldıklarından düzenlemeler arası farklılıkların ve benzerliklerin ayrıca düzenlemelerin normatif yapılarının ortaya konulması gereklidir.

1. Hukuk Muhakemesinde Kanun Yararına Temyiz

Kesinleşen bir mahkeme kararının belirli koşullar dahilinde Adalet Bakanlığı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından “*olağanüstü temyiz*” yoluna gö-

²⁷ Uğur İhtiyaroğlu, “Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının İtiraz Yetkisine Yönelik Bir Değerlendirme”, (2023) (71), *Adalet Dergisi* 1164.

²⁸ Toroslu ve Feyzioğlu (n12) 380.

²⁹ Yargıtay 9. HD, E. 2023/6454, K. 2023/5334, 11.04.2023: “...6100 sayılı Kanun’un 363’üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca ilk derece mahkemelerinin kesin olarak verdikleri kararlar ile istinaf incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlarına karşı, yürürlükteki hukuka aykırı bulunduğu ileri sürülerek Adalet Bakanlığı tarafından kanun yararına temyiz yoluna başvurulur. 6100 sayılı Kanun’un 363’üncü maddesinin gerekçesinde de karar verilirken yürürlükteki hukukun yanlış uygulanmasının her an için söz konusu olabileceği, kanun yararına temyiz, yanlışlık tespit edilip daha sonra benzer işlemlerden kaçınmak için kabul edilen bir sistem olduğu, Yargıtayın yaptığı incelemede uygulamanın yanlış olduğu sonucuna ulaşırsa kararı kanun yararına bozacağı ifade edilmiştir... Kanun yararına temyiz başvurusunda, başvuru konusu kararın sadece yürürlükteki hukuka aykırı olup olmadığı denetlenir. Bu denetim ise, temyiz incelemesinin aksine, kanun yararına temyizde görece sınırlı bir inceleme yapılmasını gerektirir. Kanun yararına temyize ilişkin madde gerekçesinde de belirtildiği gibi yürürlükteki hukukun yanlış uygulanması söz konusu olduğunda, kararın kanun yararına bozulması gerekir” hükmü yer almaktadır.

türülmesi mümkündür. Bu düzenleme, kararın doğurduğu sonuçlar ortadan kaldırılmaksızın mahkemelere yol gösterici olma özelliği taşımaktadır. Bu kanun yolu, Fransız Usul Hukukundan alınan ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) “kanun yararına temyiz” adıyla önceki HUMK düzenlemesinden daha ayrıntılı olarak 363. maddede düzenlemiştir.³⁰ Amaç, kesinleşen karardaki hataları göstermek ve benzer hukuka aykırılıkların meydana gelmesine engel olmaktır.³¹

HMK düzenlemesinde kanun yararına temyiz yoluna, Adalet Bakanlığı yanında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na da başvurma imkânı tanınmıştır. Böylece başvurunun kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca bölge adliye mahkemelerinin hangi kararlarına karşı kanun yararına temyiz başvurusunda bulunabileceği HMK'nın 363. maddesinde yer almaktadır. Anılan düzenlemenin kanun yararına bozma düzenlemesinde bulunmadığı görülmektedir.

2. İdari Yargılama Usulünde Kanun Yararına Temyiz

İdare hukukunda kanun yararına temyiz 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun (İYUK) “kanun yararına temyiz” başlıklı 51. maddesinde düzenlenmiştir.³² 521 sayılı Danıştay Kanunu'nda düzenlendiği haliyle ilk derece mahkemeleri kararlarına karşı Danıştay'a temyiz başvurusunda bulunma hakkı tanınmıştır. İdari yargıda yapılan reformla birlikte alt derece idari yargı makamları idare ve vergi mahkemeleri sıfatını almıştır. Böylece Danıştay'a yapılan temyiz başvuruları da sınırlandırılmıştır. Alt derece mahkemeler tarafından verilen ancak Danıştay denetimi dışında kalan kararların içtihat birliğini bozma ihtimaline karşı kanun yararına temyiz yolu ile denetlenmesi mümkün hale gelmiştir.³³

Kanun yararına temyizde amaç içtihat birliğini sağlamaktır.³⁴ Tarafların hukuki

³⁰ HMK'nın “Kanun yararına temyiz” kenar başlıklı 363. maddesinde, “(1) (Değişik: 20/7/2017-7035/33 md.) İlk derece mahkemelerinin kesin olarak verdikleri kararlar ile istinaf incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlarına ve bölge adliye mahkemesi hukuk dairesinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla kesin olarak verdikleri kararlar ile yine bu sıfatla verdikleri ve temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlarına karşı, yürürlükteki hukuka aykırı bulunduğu ileri sürülerek Adalet Bakanlığı veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kanun yararına temyiz yoluna başvurulur. (2) Temyiz talebi Yargıtayca yerinde görüldüğü takdirde, karar kanun yararına bozulur. Bu bozma, kararın hukuki sonuçlarını ortadan kaldırmaz. (3) Bozma kararının bir örneği Adalet Bakanlığına gönderilir ve Bakanlıkça Resmî Gazetede yayımlanır.” hükmü yer almaktadır.

³¹ Ejder Yılmaz, *Olağanüstü Temyiz*, (1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2003) 3.

³² İYUK'un “Kanun yararına temyiz” kenar başlıklı 51. maddesinde, “1. (Değişik: 5/4/1990-3622/20 md.) İdare ve vergi mahkemeleri ile bölge idare mahkemelerinin kesin olarak verdiği kararlar ile istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlardan niteliği bakımından yürürlükteki hukuka aykırı bir sonucu ifade edenler, ilgili bakanlıkların göstereceği lüzum üzerine veya kendiliğinden Başsavcı tarafından kanun yararına temyiz olunabilir. 2. (Değişik: 5/4/1990-3622/20 md.) Temyiz isteği yerinde görüldüğü takdirde karar, kanun yararına bozulur. Bu bozma kararı, daha önce kesinleşmiş olan merci kararının hukuki sonuçlarını kaldırmaz. 3. Bozma kararının bir örneği ilgili bakanlığa gönderilir ve Resmî Gazete'de yayımlanır” hükmü yer almaktadır.

³³ Burcak Can Kara, “İdari Yargılama Usulünde Kanun Yararına Temyiz”, (2020) 11 (1), *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 355.

³⁴ Mustafa Avcı, “6545 ve 6552 Sayılı Kanunlar ile İdari Yargıya İlişkin Kanunlarda Yapılan Deği-

menfaatinin korunması değil, hukuk düzeninin hatalardan arındırılması ön planda tutulmaktadır. Böylece hukuki hataların tekrarlanmasının önüne geçilmek istenmektedir. Kanun yararına temyiz sonucu verilen kararlar bağlayıcı nitelik taşımaz. Bu kararlar emsal nitelik taşıyarak yargı makamlarına yol gösterici olmaktadır. Hukukun yorumlanması bakımından da kanun yararına temyiz sonucu verilen kararlar önemlidir.³⁵

3. Değerlendirme

CMK’da kanun yararına bozma kararının istisnai haller dışında sanık/hükümlü aleyhine tesir etmeyeceği genel ilke olarak kabul edilirken; HMK ve İYUK’ta kanun yararına temyiz sonucu verilen kararın, incelenen kararın hukuki sonuçlarını kaldırmayacağı kabul edilmiştir. Kanun yararına temyiz başvurusunda bulunma yetkisi bakımından Adalet Bakanlığı dışında İYUK’ta “*ilgili Bakanlığın*” başvuru yetkisine yer verilmiştir. CMK ve HMK’da bu yönde bir yetki tanımlaması yoktur. HMK ve İYUK’ta kanun yararına temyiz sonucu verilen kararın Resmî Gazete’de yayınlanacağına ilişkin düzenleme bulunmaktadır. Kanun yararına temyiz sonucu verilen bozma kararının Resmî Gazete’de yayınlanması ile hukuka aykırılık topluma ilan edilir ve hâkimlerin dikkatinin çekilmesi amaçlanır.³⁶ Yargılama sonucunda hukuka aykırı karar verildiğinin ve kararın kanun yararına bozulduğunun Resmî Gazete yoluyla kamuoyuna duyurulması benzer hataların tekrarlanmaması açısından da önemlidir. Fakat bu düzenleme CMK’da bulunmamaktadır.³⁷

Adalet Bakanlığı’na gelen kanun yararına bozma ve kanun yararına temyiz başvuru sayıları, olağanüstü bu kanun yollarına hangi sıklıkla başvurulduğunun tespiti bakımından önemlidir. Adalet Bakanlığı verileri incelendiğinde, 2019 yılı için kanun yararına temyiz yoluna 1542 karar için başvuru yapıldığı ve 61 kararın kanun yararına bozulduğu, 2021 yılında 1994 karar için başvuru yapıldığı ve 166 kararın kanun yararına bozulduğu, 2023 yılında 2097 karar için başvuru yapıldığı ve 40 kararın kanun yararına bozulduğu Tablo-1’de yer almaktadır. (Verilerin analizi 2024 yılında yapılmıştır) Kanun yararına temyiz başvuruları sonucu Yargıtayca verilen bozma kararlarının hukuki sonuca etkili olmaması nedeniyle başvuru sayılarında yıllar içinde büyük değişiklik yaşanmadığı görülmektedir.

Tablo-1: 2019-2023 Yılları Kanun Yararına Temyiz İstatistikleri (Kaynak: Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü)

şiklikler Üzerine Bir İnceleme”, (2015) 13 (152), *Legal Hukuk Dergisi* 76, Mehmet Fatih Gürkan, Yusuf Deniz ve Selman Sacit Boz, “İdari Yargıda Kanun Yararına Bozma”, (2013) 21 (1) *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 110.

³⁵ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Açıklamalı İçtihatlı Türk İdari Yargılama Hukuku*, (Savaş Yayınevi, Ankara 2019) 1742.

³⁶ Yılmaz (n31) 72.

³⁷ Baştürk (n25) 54.

	2019	2020	2021	2022	2023
Açılan Toplam Dosya	1542	1544	1994	2060	2097
Eksik Tebligat	32	15	10	3	9
Bakanlık Gerekçeli Ret	1269	1320	1775	2179	1840
Yargıtaya Yazılan	84	42	237	184	132
Kanun Yararına Bozulan	61	30	166	134	40
Yargıtayca Ret	19	10	48	43	16
Kesin Olmadığı İçin Temyiz Kararı Verilen	1	1	-	-	-
Yargıtayca İncelemesi Devam Eden	3	1	23	7	76

Kanun yararına temyiz başvuru sayıları karşısında, Adalet Bakanlığı'na gelen kanun yararına bozma başvurularının 2010-2023 yılları istatistikleri incelendiğinde başvuruların ciddi oranda arttığı görülmektedir. Adalet Bakanlığı'na gelen başvuru sayısının 2010 yılında 10125, 2015 yılında 15563, 2020 yılında 21005 ve son olarak 2023 yılında 32056 olduğu görülmektedir. Adalet Bakanlığı tarafından 2010 yılında 1792 dosyanın, 2015 yılında 3877 dosyanın, 2020 yılında 5030 dosyanın ve 2023 yılında 7428 dosyanın Yargıtay'a sevk edildiği, 2010 yılında 7516 dosyanın, 2015 yılında 10860 dosyanın, 2020 yılında 15224 dosyanın ve 2023 yılında ise 33717 dosyanın mahalline iade edildiği anlaşılmaktadır. Bu süreçte Yargıtay tarafından verilen bozma kararlarının oranı 2010 yılında %77, 2015 yılında %82, 2020 yılında %87 ve 2023 yılında %85 olarak gerçekleşmiştir. 2010-2023 yılları arasındaki kanun yararına bozma istatistik verileri Tablo-2'de yer almaktadır. (Verilerin analizi 2024 yılında yapılmıştır)

Tablo-2:2010-2023 Yılları Kanun Yararına Bozma İstatistikleri (Kaynak: Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü)

Yıllar	Gelen Dosya	Yargıtay'a Sevk	Mahalline İade	Bozma	Ret	Bozma Oranı %
2010	10125	1792	7516	1117	336	77
2011	10751	2106	7906	905	194	82
2012	10786	2295	8077	3090	501	86
2013	11610	3466	7787	2605	331	89
2014	13184	3391	8402	2973	547	84
2015	15563	3877	10860	2451	544	82
2016	15220	3706	11282	3803	586	87
2017	13950	3348	9474	3367	451	88
2018	17500	4766	12340	3371	527	86

Yıllar	Gelen Dosya	Yargıtay'a Sevk	Mahalline İade	Bozma	Ret	Bozma Oranı %
2019	22310	5466	14997	3709	747	83
2020	21005	5030	15224	3455	536	87
2021	30038	5496	19650	3445	561	86
2022	35035	4001	23043	4703	1108	81
2023	32056	7428	33717	2326	423	85

Yukarıda yer alan veriler kapsamında, CMK'da yer alan kanun yararına bozma başvurularının kanun yararına temyiz başvurularına göre oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır. Hukuk Muhakemesinde ve İdari Yargılama Usulünde kanun yararına temyiz başvurularının, CMK'da yer alan kanun yararına bozma talep sayısının çok altında kaldığı görülmektedir. Bu durum ceza muhakemesinde daha fazla hukuka aykırı kararlar verildiğinin önemli bir göstergesidir. Özellikle 2015 ve 2023 yılları kıyaslandığında kanun yararına bozma başvurularında %100'den fazla artış yaşandığı tespit edilmiştir. Bu artış oranı dikkate alındığında, tarafların son hukuki çare olarak kanun yararına bozma yoluna başvurdukları ve bu yolun artık istisnai kanun yolu olmaktan çıktığı değerlendirilmektedir. Ayrıca ceza yargılama sistemimizde eksiklikler bulunduğu da anlaşılmaktadır. Bu konuda geçmiş yıllarda getirilen eleştiriler de bulunmaktadır.³⁸

II. KANUN YARARINA BOZMANIN KONUSU, NEDENLERİ VE İŞLEVİ

Olağanüstü bir denetim yolu olan kanun yararına bozma hukuk sistemimiz içerisinde istisnai hukuki çare olarak yer almaktadır. Kanun yararına bozma başvuru yetkisi kural olarak Adalet Bakanlığı'na, istisnai hallerde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'na verilmiştir. Bu açıdan diğer olağanüstü kanun yolları ile farklılık göstermektedir.³⁹ İstisnai ve olağanüstü niteliği gereği hükmün esasına ve sonuca etkili olan, ağır hukuka aykırılık halleri için kanun yararına bozma yoluna başvurulmalıdır. Kapsamı sınırlı olan bu denetim yolunun konusu, nedenleri ve işlevinin ayrıca açıklanması gereklidir.

A. KANUN YARARINA BOZMANIN KONUSU

Kanun yararına bozma denetim yolunun konusunu ilk derece mahkemeleri tarafından verilen ancak istinaf veya temyiz denetiminden geçmeksizin kesinleşen karar ve hükümler oluşturmaktadır. Diğer taraftan karar veya hükmün kesinleşmiş olması

³⁸ Hamdi Öner, "Muhkem Kaziyenin İstisnaları 2-Yazılı Emir [1]", (1974) 38 (8), *Adalet Dergisi* 753-754.

³⁹ Sevi Bakım, "Ceza Muhakemesinde Yargılamanın Yenilenmesi", (2013) 19 (2), *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 923.

yani artık istinaf ya da temyiz incelemesine konu olma imkanının ortadan kalkmış olması gerekir. Bu bakımdan karar veya hüküm kanun yollarına başvurulmadığı için kesinleşmiş olabilir. Bir başka seçenek ise kanun yollarına başvurma imkanının kapalı olmasıdır. Yani kararın kesin olarak verilmesidir. Bilindiği üzere istinaf mahkemelerinin faaliyete geçtiği 20.07.2016 tarihine kadar kanun yararına bozma kanun yolunun konusunu, temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar veya hükümler oluşturmuştur. Bu nedenle, bölge adliye mahkemelerinin faaliyete geçme tarihine kadar ilk derece mahkemelerinin verdiği kararlar hakkında kesinleşinceye kadar 1412 sayılı CMUK hükümlerine göre temyiz incelemesi yapılmasına devam edilmektedir. Bu süreçte CMK'da yer alan istinaf ve temyiz kanun yollarına ilişkin hükümler uygulama alanı bulmayacaktır. Ancak bölge adliye mahkemelerinin faaliyete geçtiği tarihten sonra ilk derece mahkemelerinin verdiği kararlara karşı kural olarak istinaf kanun yoluna başvurulmaktadır.⁴⁰ Bu kurala birtakım istisnalar getirilmiştir. İstisnalar kapsamında belirtilen hallerde karar istinafa değil temyize tabidir. Kanun yararına bozma yolunda incelenebilecek bir karar veya hükümde bulunması gereken özellikler özetle;

1. Hâkim veya mahkeme tarafından verilmiş bir karar veya hükmün mevcut olması,
2. Karar veya hükmün istinaf veya temyiz denetiminden geçmeden kesinleşmesi,
3. Karar veya hükmün hukuka aykırı olarak verilmiş olmasıdır.⁴¹

B. KANUN YARARINA BOZMANIN NEDENLERİ

Kanun yararına bozma yoluna başvurmak için temel neden, karar veya hükümde hukuka aykırılık bulunmasıdır. AYM ve Yargıtay kararlarında sıklıkla belirtildiği üzere, hukuka aykırılık kavramının geniş yorumlanması gerekir. Diğer taraftan CMK 309 ve 310 düzenlemesinde hukuka aykırılık gerekçesi açıklanmamıştır. Bu durum hukuka aykırılık gerekçelerinin çeşitlenmesine uygun bir alan meydana getirmiştir.

Yargıtay kararlarına sıklıkla yansıdığı üzere kanun yararına bozmanın ölçütü ‘önemli, ciddi boyuta ulaşan, açık’ hukuka aykırılıklardır.⁴² Hukuka aykırılıkların

⁴⁰ CMK m. 272/1.

⁴¹ Baştürk (n25) 82.

⁴² Yargıtay 4. CD, E.2023/1049, K.2023/20052, 19.06.2023: “Kanun yararına bozma yasa yoluna, istinaf ve temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşmiş hüküm ve kararlara karşı gidilmesi nedeniyle kesin hükmün otoritesinin bütünüyle zedelenmemesi amacıyla bu yola başvurulabilmesi için hukuka aykırılık halinin ciddi boyutlara ulaşması gerekmektedir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun 14/11/1977 gün ve 3-2 sayılı kararında da açıkça vurgulandığı üzere, bu yasa yolunun olağanüstü bir yasa yolu olması nedeniyle, her türlü hukuka aykırılık iddiası, yasa yararına bozma konusu yapılamayacak, bu kapsamda hâkimlerin takdir hakkı alanına giren ve suç işleyenler için bir hak teşkil etmeyen hususlar ile mahkemenin takdirine bağlı istekler ve uygulamadaki takdir yanılırları veya takdirin yerinde olup olmadığının denetlenmesine ilişkin başvurular, temyiz yasa yolundan farklı olarak yasa yararına bozma konusu yapılamayacağından, bu yolla denetlenemeyecektir. (Ceza Genel Kurulunun 23/03/2010 tarih ve 2/29-56 sayılı kararı da bu doğrultudadır.)”

tespiti ise somut olaya göre irdelenmeli, objektif kriterlerle ortaya konulmalıdır.⁴³ Kanun yararına bozma yolunda hangi hukuka aykırılıkların denetleneceğinin açık şekilde belirlenmesi gereklidir. Diğer taraftan olağan kanun yollarındaki hukuka aykırılık sebeplerinden farklı olarak kanun yararına bozma sebeplerinin sınırlı olması doğaldır. Örneğin muhakemenin sonucuna etkili olmayan hususların, düzenleyici işlemlerin olağanüstü kanun yolu ile denetlenmesi beklenemez. Tali nitelikte olan uyarılama yargılaması ile ortadan kaldırılabilir bir hukuka aykırılık bakımından kanun yararına bozma yoluna başvurulmamalıdır. Benzer şekilde yasa değişiklikleri nedeniyle ortaya çıkan uyuşmazlıklar⁴⁴, hâkimin kanaat ve takdirine dayalı sorunlar⁴⁵ ve şahsi haktan doğan hukuka aykırılıklar⁴⁶ kanun yararına bozmanın konusu olamaz. Diğer yandan hükümde/kararda maddi yazım hataları bulunabilir. Bu hatalar çoğunlukla isim, yaş ve hesap hataları şeklinde ortaya çıkmaktadır. Maddi yanlışlığı ya da yazım hatası olarak açıklanan bu hukuka aykırılıkların mahkemesince tali yargılama ile düzeltilmesi imkânı bulunmaktadır. Ayrıca bu hataların ortadan kaldırılması herhangi bir zaman veya yöntemle sınırlı tutulmamıştır. Maddi hatalar mahkemesince ya da talep üzerine her zaman düzeltililebilir. Böyle hatalar nedeniyle kanun yararına bozma yoluna başvurulmamalıdır.⁴⁷ Adalet Bakanlığı tarafından açıklanan bu hususlar göz önünde tutularak ve somut olaya göre inceleme yapılırak; kanun yararına bozma talebinde bulunulup bulunulmayacağı takdir edilmektedir.

hükmü yer almaktadır.

- ⁴³ Güçlü Akyürek, *Yargılamanın Yenilenmesi*, (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016) 69.
- ⁴⁴ Yargıtay 8. CD, E.2016/10274, K. 2017/11618, 19.10.2017: “*Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun, 06.04.2010 gün ve 76/77, 15.11.2005 gün ve 132/128 sayılı kararlarında vurgulandığı üzere yasa yararına bozma, kesinleşen hükümde, verildiği zaman yürürlükte bulunan usul ve maddi hukuka ilişkin hukuka aykırılıkların giderilmesi ile sınırlı olduğundan, sonradan gerçekleşen yasa değişikliklerine dayanılarak bu olağanüstü yasa yoluna başvurulamayacağı gibi, Yargıtay’ca da, sonraki yasa değişiklikleri yasa yararına bozma gerekçesi yapılamaz.*” hükmü yer almaktadır.
- ⁴⁵ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu, K. 29/12, 26.10.1932: “*Adalet Bakanının uygulamadaki hatalardan başka esas ve hükme etkili olan usul hatalarından dolayı da yazılı emir vermeye yetkili olduğu, yazılı emir üzerine bozulan mahkeme hükmünün davanın esasını hallettiği surette yargılamanın tekrarlanmaması, davanın esasını halletmediği surette yargılamanın tekrarlanması gerektiği*” yine aynı kararda “*..kabul edip etmemenin hakim veya mahkemenin takdirine bağlı olduğu istekler hakkında verilen kararlar ile kanıtların değerlendirilmesine ve şahsi hakka ilişkin kararlar kanun yararına bozma konusu olamaz..*” hükmü yer almaktadır.
- ⁴⁶ Yargıtay 7. CD, E.2022/9915, K.2022/15529, 01.11.2022: “*Kanun yararına bozma yasa yolu; istinaf ve temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşmiş hüküm ve kararlara karşı gidilmesi sebebiyle dar kapsamlı olup her türlü hukuka aykırılığın öne sürülüp incelenmesine elverişli bir denetim yolu değildir. Bu olağanüstü kanun yolunun amacı, ülke tarihinde uygulama birliğini sağlamak ve farklı uygulamalar sebebiyle oluşabilecek kayıpların önlenmesi açısından kabul edilmiş bir olağanüstü kanun yolu olup, ikinci bir temyiz yolu değildir. Eylemin sübutuna yönelik delillerin değerlendirilmesi ve takdire yönelik konular ile şahsi hakka ilişkin konularda Kanun Yararına Bozma olağanüstü kanun yoluna başvurulamayacağı gerek Ceza Genel Kurulu gerekse daire kararlarıyla kabul edilmiştir. Bu itibarla şahsi hak niteliğindeki vekalet ücretine yönelik Kanun Yararına bozma talebi yerinde görülmediğinden REDDİNE...*” hükmü yer almaktadır.
- ⁴⁷ Nurullah Kunter, Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, (18. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2010) 1639.

C. KANUN YARARINA BOZMANIN İŞLEVİ

Kanun yararına bozma, ülke çapında mahkeme kararlarındaki hataların ortadan kaldırılması, mahkemelere emsal uygulamalar ile yol gösterilmesi ve içtihat birliğinin sağlanması bakımından önemli bir kanun yolu olarak kabul edilmektedir. Ağır ve ciddi hukuka aykırılıklar bu denetime tabi tutularak, mahkemelerin aynı hukuka aykırılıkları tekrarlamasının önüne geçilmek istenmektedir.⁴⁸ Hem bireylerin hem de toplumun hukuka aykırılıklara karşı korunması adaleti sağladığı gibi güvence de oluşturmaktadır.⁴⁹ Ülkemizde olağanüstü kanun yollarına ihtiyaç olup olmadığı konusu zaman zaman tartışılmaktadır. Özellikle istinaf kanun yolunun yürürlüğe girmediği 2016 yılı öncesi Yargıtay'ın iş yükü düşünüldüğünde, farklı kanun yolu denetimlerinin zaruri olduğu söylenebilir. Bu durum 2016 yılı sonrası kısmen değişime uğramış ancak kanun yararına bozma başvuru sayısında herhangi bir azalma yaşanmamıştır. Zira istinaf ve temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar sayısındaki artış, hukuka aykırılıklara dayalı olarak kanun yararına bozma başvurularını etkilemiştir. Sonuç olarak olağanüstü bu kanun yoluna istinaf ve temyizden geçmeyen hukuka aykırılıkları ortadan kaldırmak için ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.⁵⁰

İstinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar ve hükümlerdeki ağır ve ciddi hukuka aykırılıkların denetiminin kanun yararına bozma yoluyla yapılabilmesi önemli bir hukuki araç olarak kabul edilmektedir.⁵¹ Mahkemelerin hukuk normlarını aynı şekilde yorumlamaları kararların adil, eşit ve yeknesak şekilde verilmesine imkân tanımaktadır. Taraflar, kanunların mahkemeler tarafından ülke çapında aynı şekilde uygulandığı bilmek isterler. Bu teminat bireylerin hukuki güvenliğini de sağlamaktadır.⁵² Hukuk normlarının farklı mahkemelerde aynı ve eşit uygulanması, ülkede içtihat birliğinin sağlanması ile mümkün olmaktadır. İchtihat birliğini sağlama görevi Yargıtay tarafından yerine getirilmektedir. Olağan kanun yollarında içtihat birliğinin sağlanması dışında, olağan kanun yolu denetimine tabi olmayan ya da bu denetimden geçmeyen kararlar bakımından da içtihat birliği sağlanmalıdır. Böylece istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar ve hükümler kanun yararına bozma denetimi ile hukuka ve içtihat birliğine uyumlu hale getirilmektedir. İchtihat birliğinin sağlanması bakımından olağan ya da olağanüstü kanun yolu ayrımı bulunmamaktadır. Önemli olan yürürlükteki kanunların eşit şekilde uygulanması yoluyla hukuka aykırılıkların önüne geçilmesidir. YCGK benzer içtihatlarında bu duruma işaret etmiştir.⁵³

⁴⁸ Kuyucu (n3) 19.

⁴⁹ Soyaslan (n6) 571.

⁵⁰ Gökçen, Balcı, Alşahin, Çakır (n1) 751

⁵¹ Ünver ve Hakeri (n5) 812-813.

⁵² Gökçen, Balcı, Alşahin, Çakır (n1) 752-753.

⁵³ YCGK, E. 2010/2-29, K. 2010/56, 23.03.2010: "...Öte yandan, kanıtların veya hukuk kurallarının yanlış değerlendirilmelerinden kaynaklanan, hüküm ve kararlardaki hukuki değerlendirme

III. KANUN YARARINA BOZMA İNCELEMESİ VE SONUÇLARI

Kanun yararına bozma başvurusu CMK'nın 309. maddesi gereğince Adalet Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Adalet Bakanlığı hukuka aykırılığı öğrenmesi ya da tespit etmesi halinde hükmün bozulması yolundaki talebini Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na göndermektedir. Davayı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı açabilir.⁵⁴ Diğer taraftan CMK'nın 310. maddesi gereğince Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına re'sen kanun yararına bozma davası açma yetkisi tanınmıştır. Ancak bu yetki istisnai hallerde kullanılmaktadır. Kanun yararına bozma davası açılması bakımından mahkemelerin, Cumhuriyet savcılarının, şüphelinin, müstekinin, müdafinin veya vekilin, yasal temsilcinin veya eşinin yetkisi yoktur. Bu kişiler davanın açılması yönünden Adalet Bakanlığı'na talepte bulunabileceklerdir. Kanun yararına bozma talebinde bulunulurken hukuka aykırılık sebeplerinin açık şekilde bildirilmesi, iddiaların açıklanması istenmektedir. Akdi takdirde değerlendirme yapılması mümkün olmayacaktır.⁵⁵

A. KANUN YARARINA BOZMA BAŞVURUSU VE İNCELEMESİ

CMK'nın 309. maddesinde kanun yararına bozma davasının açılması bakımından Adalet Bakanlığı görevlendirilmiştir. İlgililerce hukuka aykırılığın öğrenilmesi durumunda yapılması gereken kanun yararına bozma talebinin Adalet Bakanlığı'na ulaştırılmasıdır. İlgili mahkemeler ya da Cumhuriyet başsavcılıkları kanun yararına bozma talebi konusunda kendiliğinden karar veremeyeceklerdir. Adalet Bakanlığı'nın kanun yararına bozma talepleri kapsamındaki hukuka aykırılıkları öğrenmesi

hatalarıyla ilgili olarak yasa yararına bozma yasa yoluna başvurulması olanaklıdır. Nitekim, Ceza Genel Kurulu'nun 20.09.1993 gün ve 201-201 sayılı kararında, yargılama hukuku ile maddi hukuk kurallarına aykırılık yanında, mevcut kanıtların mahkûmiyet için yeterli olmaması ve kanıt bulunmaması hallerinde de bu yola başvurulmasının olanaklı olduğu kabul edilmiştir. Yine, Ceza Genel Kurulu 14.11.1988 gün ve 427-466 sayılı kararında 'sübut bulmayan veya yasal unsurları itibarıyla suç oluşturmadığı görülen bir eylemde, uygulamaya veya sair yasaya aykırılıklara ilişkin hususların yazılı emir üzerine incelenmesini mümkün görüp, yargılamanın temelinin ve esas amacını oluşturan sübut ve suçun tekevvün edip etmediğine ilişkin incelemeyi mümkün görmemek hukuken ve mantiken izahı mümkün olmayan bir husustur' şeklinde kabul ile suçun oluşup oluşmadığının bu yolla denetlenebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Kanun yararına bozma yoluna kesinleşmiş hüküm ve kararlara karşı gidilmesi nedeniyle kesin hükmün otoritesinin bütünüyle zedelenmemesi amacıyla bu yola başvurulabilmesi için hukuka aykırılık halinin ciddi boyutlara varması gerekir (YCGK. 20.12.1976-509/534 sayılı kararı). Hukuka aykırılık ise uygulanması gereken bir yasa normunun uygulanması biçiminde olabileceği gibi, uygulanması zorunlu olan bir yasa kuralının uygulanmaması biçiminde de ortaya çıkabilir. Diğer yandan, Anayasanın 141, 5271 sayılı CMK'nın 34/1, 230, 232. maddeleri uyarınca, mahkeme kararlarının sanıkları, mağdurları, C. Savcısını ve herkesi inandıracak ve Yargıtay denetimine olanak verecek biçimde gerekçeyi içermesi, hükmünde 230. maddesinde öngörülen sabit kabul edilen olaya ve uygulamaya yer verilmesi zorunlu olup, aksi hal CMK'nın 289/1-g maddesi gereğince hukuka kesin aykırılık hallerindedir. Ceza Genel Kurulunun 09.06.2009 gün ve 2009/70-153 sayılı kararında da belirtildiği üzere hükmün gerekçeyi içermemesi kanun yararına bozma konusu yapılabilecektir...'' hükmü yer almaktadır.

⁵⁴ Erhan Günay, *Olağanüstü Kanun Yolları*, (4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023) 196.

⁵⁵ Baştürk (n25) 235.

farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Dosyanın tarafları kanun yararına bozma talebinde bulunabileceği gibi, mahkemeler ya da Cumhuriyet başsavcılıkları hukuka aykırılıkları kendiliğinden tespit ederek dosyayı Adalet Bakanlığı'na gönderebilir.⁵⁶ Hukuka aykırılığın bildirim şekli ya da kanun yararına bozma talebinin hangi kişi/kurum tarafından yapılacağı konusunda düzenleme bulunmamaktadır. Önemli olan hukuka aykırılığın Adalet Bakanlığı tarafından öğrenilmesi ve bu talebin incelemeye tabi tutulmasıdır.⁵⁷ AYM bireysel başvuru sonucu yapmış olduğu incelemede kanun yararına bozma istemini "Adalet Bakanlığı takdirini harekete geçirmeye yönelik olan bir talep" olarak nitelendirmiştir.⁵⁸

Kanun yararına bozma istemi Adalet Bakanlığı'na ulaştığında öncelikle kararın ya da hükmün taraflara tebliğ edilip edilmediği, usulüne uygun şekilde kesinleşip kesinleşmediği gibi hususlar incelenmektedir. Bu inceleme sonrası kararda ya da hükümde hukuka aykırılık bulunup bulunmadığı ile hukuka aykırılığın ağır ve ciddi olup olmadığı yönünden inceleme yapılmaktadır. Ayrıca hukuka aykırılığın kanun yararına bozma yoluyla giderilmesinin mümkün olup olmadığı denetlenmektedir. Eğer hukuka aykırılığın kanun yararına bozma ile giderilmesinin mümkün olduğu kanaatine varılırsa, hukuka aykırılık gerekçeleri yazılarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na kanun yararına bozma talebinde bulunulmaktadır. Kanun yararına bozmaya başvurulması bakımından Adalet Bakanlığı'nın takdir yetkisinin olup olmadığı konusunda farklı görüşler doktrinde tartışılmaktadır. Adalet Bakanlığı'nın bu yönde takdir yetkisinin bulunmadığını ileri süren yazarlar bulunmaktadır.⁵⁹ Bu görüşe göre, özellikle kesin hukuka aykırılık hallerinde Adalet Bakanlığı'nın kanun yararına bozma talebinde bulunması zorunludur ve aksi uygulama kanun yararına bozmanın amacına uygun olmayacaktır. Ancak Adalet Bakanlığı'nın kanun yararına bozma talebinde bulunmasını zorlayıcı ya da takdirini kısıtlayıcı bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle Adalet Bakanlığı'nın kanun yararına bozma talebinde bulunması ile ilgili takdir yetkisi olduğu kanaatindeyiz. Bu takdir yetkisinin kesin veya nispi hukuka aykırılıklar bakımından bir ayrımı yoktur. Adalet Bakanlığı, hukuka aykırılığın ciddi ve ağır olup olmadığını değerlendirerek hukuka aykırılığın kanun yararına bozma yolu ile giderilmesi bakımından takdir yetkisini kullanacaktır. Bu takdir yetkisi CMK'nın 309. maddesi gereğidir.

⁵⁶ Yargıtay 11. CD, E.2006/8460, K.2007/1081, 22.02.2007: "Buna göre; temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen karar ya da hükümde hukuka aykırılık bulunduğunu öğrenen Adalet Bakanlığının söz konusu karar veya hükmün kanun yararına bozulması isteminde bulunma yetkisi olup, mahkemelerin bu yetkiyi kısıtlayacak biçimde karar vermeleri mümkün değildir. Somut olayda muterizin kanun yararına bozma ihbarını alan mahkemenin ihbarı Adalet Bakanlığına ulaştırması gerekirken, bu gereğe uymadan, "kanun yararına bozma talebine C.Savcısının katılmadığı" gerekçesiyle, kanun yararına bozma talebinin reddine karar vermesinin, hukuken geçersiz olduğu kabul edilerek, yapılan incelemede;" hükmü yer almaktadır.

⁵⁷ Kuyucu (n3) 162.

⁵⁸ AYM, K. 2013/1451, 13.06.2013, Menduh Ataç Başvurusu.

⁵⁹ Aygün Eşitli (n2) 213; Kuyucu (n3)168.

CMK'nın 309/4-d maddesinde yer alan bozma nedenleri kapsamında, hükümlünün cezasının kaldırılmasını ya da daha hafif bir cezanın verilmesini gerektirdiği hallerde kanun yararına bozma davası açma yetkisi re'sen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından da kullanılabilir. CMK'nın 310. maddesinde re'sen kanun yararına bozma davası açma yetkisinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına tanındığı görülmektedir.⁶⁰ Ancak Yargıtay Kanunu'nda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının kanun yararına bozma görevine ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır. Bu kapsamda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcı Vekili ya da Yargıtay Cumhuriyet savcıları, Yargıtay Kanunu'nun 28. maddesi uyarınca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı adına bu yetkiyi kullanmaktadır. CMK'nın 310. maddesinde yer alan ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'na tanınan yetkinin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı olarak değiştirilmesi gerektiği doktrinde ileri sürülmektedir.⁶¹

Kanun yararına bozma talebi üzerine mahalli Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından yapılması gerekli birtakım işlemler bulunmaktadır. Özellikle Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 31.12.2019 tarihli ve 16/1 sayılı "Kanun Yararına Bozma Taleplerinde Uyulması Gereken Usul ve Esaslar" konulu genelgesinde belirtilen hususlara dikkat edilmesinde yarar vardır. Bu genelgede, kanun yararına bozma talepleri kapsamında uyulması gereken usul ve ilkeler duyurulmuştur. Mahalli Cumhuriyet başsavcılıklarına yapılan bu duyuru ile işlemlerin yeknesak şekilde yürütülmesi, farklı uygulamaların önüne geçilmesi ve zaman kaybının engellenmesi amaçlanmıştır. CMK'nın yürürlüğe girmesi sonrası öncelikle 1.1.2006 tarihli ve 16 sayılı "Kanun Yararına Bozma Taleplerinde Uyulması Gereken Usul ve Esaslar" konulu genelge adli mercilere duyurulmuş; bu genelge sonrasında 31.12.2019 tarihli ve 16/1 sayılı genelge ile güncellenmiştir.

Adalet Bakanlığı'nın kanun yararına bozma başvurusu üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, kendisine ulaşan talep kapsamında dava açmak durumundadır. Bu aşamada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı bir tür aracılık görevini yerine getirmektedir. Kanun yararına bozma başvurusunu dikkate alarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı bir tebliğname düzenler ve Adalet Bakanlığı'nın başvurusu ilgili daireye iletir. Anlaşılacağı üzere Başsavcılığın görüşte bulunması ya da başvuruyu herhangi bir nedenle ilgili daireye ilememesi gibi usul yoktur. Dava açma yazısının tebliğname yerine ihbarname olarak adlandırıldığı da görülmektedir.⁶² Hukuka

⁶⁰ Yargıtay 18. CD, E.2017/4915, K.2018/1599, 13.02.2018: "5271 sayılı CMK'nın 310/1. maddesinde "309'uncu maddede belirtilen yetki, aynı maddenin dördüncü fıkrasının (d) bendindeki hâllere özgü olmak üzere ve kanun yararına olarak re'sen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından da kullanılabilir." hükmüne yer verilmiştir. Bu düzenlemeye istinaden Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından resen kanun yararına bozma yoluna başvurulmuştur. İncelenen dosyada; sanık hakkında TCK'nın 43. maddesi uyarınca 1/4 oranında arttırıldığında yapıldıktan sonra hapis cezasının 15 ay yerine 16 ay, sonuç cezanın da 12 ay 15 gün yerine 13 ay 10 gün olarak fazla belirlenmesi hukuka aykırı görülmüştür." hükmü yer almaktadır.

⁶¹ Baştürk (n25) 256.

⁶² Hakan Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (2. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2016) 653; So-

aykırılık gerekçelerinin değiştirilmesi ya da ekleme çıkarma yapılması mümkün değildir. Benzer şekilde hukuka aykırı olduğu belirtilen bir karar/hüküm dışında farklı bir karar/hüküm bakımından da tebliğname hazırlanamaz. CMK'nın 309/2. fıkrası uyarınca hukuka aykırılık gerekçelerinin aynen yazılması zorunlu kılınmıştır. Başsavcılık görevli daireyi belirler ve tebliğnameyi hazırlayarak dosyayı gönderir.⁶³

Kanun yararına bozma talebi, dosyanın temyiz edilmesi durumunda gönderileceği ilgili ceza dairesine sevk edilir. 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nun 14. maddesinde olağanüstü kanun yolu başvurularını inceleyecek ceza dairelerine ilişkin düzenleme yapılmıştır.⁶⁴ Temyiz davasında dosyayı incelemekle görevli mahkemenin, olağanüstü kanun yolları bakımından da görevli olduğu, benzer durumun Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi olarak görev yaptığı dosyalar bakımından da geçerli olduğu düzenlenmiştir.⁶⁵ CMK'nın 309/3. fıkrası uyarınca, dosya kendisine sevk edilen ceza dairesi, ileri sürülen hukuka aykırılık gerekçelerini yerinde görürse, karar veya hükmün kanun yararına bozulmasına karar vermektedir. Diğer yandan sadece ceza daireleri değil, YCGK tarafından da kanun yararına bozma konusunda karar verilebilir.⁶⁶ Özel Daire ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı arasında oluşan uyuş-

yaslan (n6) 571; Toroslu ve Feyzioğlu (n12) 443.

⁶³ Kuyucu (n3) 178.

⁶⁴ Yargıtay Kanunu'nun "Dairelerin görevleri" kenar başlıklı 14. maddesinde, "...Ceza dairelerinde:....c) Temyiz davasına bakmakla görevli olan daire, Yargıtayın ilk derece mahkemesi olarak bakmakla görevli olduğu davalar ile olağanüstü kanun yollarına ilişkin davalara bakmakla da görevlidir" hükmü yer almaktadır.

⁶⁵ Yargıtay Ceza Daireleri Başkanlar Kurulu, K.2/2, 11.04.1974: "Yargıtay Kanununun 13. maddesinde güdülen amaca göre; işin esasının hangi dairenin görevine dahilse yazılı emir konusunun incelenmesinin o dairece yapılması gerekir. Mücerret Ağır Ceza Mahkemesinin uyumsuzluğun çözümlenmesi için bir merci itihazi, görevli daireyi tayinde kıstas olamaz. Konu, tehlikeli vasıta kullanmaktan O. hakkında Sulh Ceza Mahkemesine açılan dava üzerine olayda yaralanan M.Ç. müdahil olarak yaptığı şikâyet üzerine bu mahkemece, eylemin TCK'nun 459.maddesi urunda tedbirsizlikle yaranılmaya sebebiyet vasfını kazandığı gerekçesi ile görevsizlik kararı verilmesinden ibarettir. Bu itibarla incelenmenin TCK. nun 456. madde göz önüne alınarak Yüksek Dördüncü Ceza Dairesince yapılması gerekir." hükmü yer almaktadır.

⁶⁶ YCGK, E.2020/16-359, K.2023/539, 18.10.2023: "Özel Daire ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı arasında oluşan ve Ceza Genel Kurulunca çözümlenmesi gereken uyumsuzluk; hakkında verilen mahkûmiyet hükümleri 05.10.2012 tarihinden kesinleşen ve alt sınırı 5 yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçtan yargılanan sanığa; duruşmada müdafî tayin edilmemesinin savunma hakkının kısıtlanması niteliğinde olup olmadığının belirlenmesine ilişkindir...Davanın esasını çözen mahkûmiyet dışındaki diğer hükümlerin bozulmasında ise (c) bendi uyarınca aleyhte sonuç doğurucu herhangi bir işlem yapılamayacağı gibi "tekriri muhakeme" yasağı nedeniyle kanun yararına bozma kapsamında yeniden yargılama da gerekmeyecektir.4'üncü fıkranın (d) bendi gereğince bozma nedeninin hükümlüğün cezasının kaldırılmasını gerektirmesi hâlinde, cezanın kaldırılmasına, daha hafif bir cezanın verilmesini gerektirmesi hâlinde ise bu hafif cezaya Yargıtay ceza dairesince doğrudan hükmedilecektir. Bu halde de yargılamanın tekrarlanması yasağı bulunduğuundan, Yargıtay ceza dairesince hükmün bozulması ile yetinilmeyip, gereken kararın doğrudan ilgili daire tarafından verilmesi gerekmektedir. Kanun yararına başvuru nedeniyle yapılan inceleme sırasında, Adalet Bakanlığının istem yazısında ileri sürülmeyen ve sonuca etkili bulunan başkaca hukuka aykırılıklar görüldüğünde, bu yönlerden de başvuruda bulunulmasını sağlamak bakımından Adalet Bakanlığına ihbarda bulunulması, ihbar üzerine başvuruda bulunulması hâlinde ise tüm hukuka

mazlıklar YCGK tarafından karara bağlanmaktadır. Sonuç olarak kanun yararına bozma denetimini Yargıtay Ceza Dairesi yapabileceği gibi YCGK da yapabilir.⁶⁷

Yargıtay'a gelen dosyalar daireler arasında iş bölümüne göre dağıtılmasından sonra ön incelemeye tabi tutulmaktadır. Yargıtay Kanunu'nun 40. maddesi ve Yargıtay İç Yönetmeliği'nin 18. maddeleri nazara alındığında ön incelemenin zorunlu olduğu anlaşılmaktadır.⁶⁸ Ön inceleme sadece ceza ve hukuk daireleri için geçerli değildir. Özel hükümler ayrı kalmak koşuluyla YCGK da bu ön incelemeyi gerçekleştirir. Esasen temyiz için geçerli olan ön inceleme usulü kıyasen kanun yararına bozma incelemesi için de uygulanmaktadır. Temyiz bakımından ön inceleme temyiz isteminin süresi, kararın temyiz denetimine tabi olup olmadığı ve diğer usul eksiklikleri hakkında yapılmaktadır.⁶⁹ Ön inceleme yoluyla usul yönünden eksiklik bulunan dosyalar tespit edilerek esas yönünden inceleme yapılması engellenmiş olur. Böylece ya davanın reddine karar verilir ya da davanın esastan incelemesi gerçekleştirilir. Kanun yararına bozma talebi kapsamında, kanun yararına bozma başvuru şartlarının oluşup oluşmadığı (kararın istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşmesi v.b.), görevin başka bir daireye ait olup olmadığı, dosyada belge eksikliği bulunup bulunmadığı (tebligat parçası v.b.), hükmün ya da kararın kesinleşmemesi gibi durumlar öncelikle değerlendirilerek karara bağlanır.⁷⁰ Kanun yararına bozma davası ön inceleme sonucunda yukarıda açıklanan koşulları taşıyorsa, Yargıtay ilgili Ceza Dairesi veya YCGK tarafından artık davanın esası

aykırılıkların bir defada giderilmesi gerekmektedir. Ceza Genel Kurulunun 29.09.2009 tarihli ve 177-210 sayılı kararında da vurgulandığı üzere kanun yararına başvuru ve olağanüstü temyiz denilen kanun yolunda geçerli "istekle bağlılık kuralı" gereği, isteme konu edilmeyen hüküm ve hukuka aykırılıklar, kanun yararına bozma konusu yapılamayacaktır. Burada aranması gereken, bizzat istem yazısına konu edilen hüküm, buna ilişkin ileri sürülen aykırılık olgusu ve sebepler ile bağlılıktır." hükmü yer almaktadır.

⁶⁷ Ünver ve Hakeri (n5) 819-820.

⁶⁸ Yargıtay Kanunu'nun "Dairelerin Çalışması" kenar başlıklı 40. maddesinde, "... Yargıtay incelemesi için dairelere gelen dosyalar bekletilmeksizin görev ve iş bölümü, temyiz kabiliyetinin bulunup bulunmadığı, temyiz isteminin süresi içinde olup olmadığı, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönlerinden ön incelemeye tabi tutulur. Ön inceleme sırasında, temyiz incelemesinin başka daireye ait olduğu, temyiz kabiliyetinin bulunmadığı, temyiz isteminin süresi içinde olmadığı, temyiz şartının yerine getirilmediği veya diğer usul eksiklikleri bulunduğu saptanan dosyalar dairede öncelikle incelenip karara bağlanır. Yukarıdaki fıkralar, özel hükümler saklı kalmak üzere Hukuk ve Ceza Genel Kurulları çalışmalarında da uygulanır." hükmü yer almaktadır. Yargıtay İç Yönetmeliği'nin "Dairelerde Dosyaların Ön İncelemesi" kenar başlıklı 18. maddesinde, "Yargıtay incelemesi için dairelere gelen dosyalar bekletilmeksizin görev ve iş bölümü, temyiz edilebilir nitelikte bulunup bulunmadığı, temyiz isteğinin süresi içinde olup olmadığı, temyiz şartı ve diğer usul eksikleri yönlerinden ön incelemeye tâbi tutulurlar. Ön inceleme sırasında, temyiz incelemesinin başka daireye ait olduğu, temyiz edilebilir nitelikte bulunmadığı, temyiz isteğinin süresi içinde olmadığı, temyiz şartının yerine getirilmediği ve diğer usul eksiklikleri bulunduğu saptanan dosyalar dairede öncelikle incelenip karara bağlanır." hükmü yer almaktadır.

⁶⁹ Ünver ve Hakeri (n5) 792.

⁷⁰ Aygün Eşitli (n2) 217.

incelenecektir.⁷¹ Bu aşamada artık görevsizlik kararı verilmeyeceği ve dosyada herhangi bir eksikliğin bulunmadığı kabul edilmektedir. Dosyadaki hukuka aykırılıkların esaslı olup olmadığı, ortadan kaldırılmasının gerekip gerekmediği yönünden inceleme yapılacaktır. Yapılan inceleme sonunda, kanun yararına bozma davasının kabulüne ya da reddine karar verilmektedir.

B. KANUN YARARINA BOZMA DAVASININ SONUÇLARI

Yargıtay incelemesi sonucu kanun yararına bozma davası bir ilam ile son bulmaktadır. Bu ilam ile kanun yararına bozma talebi kabul edilerek bozma kararı verilebileceği gibi kanun yararına bozma talebi reddedilebilir. Her iki halde de karar gerekçesi önem taşımaktadır. Kanun yararına bozmanın amacı ağır hukuka aykırılıkları ortadan kaldırmak, uygulama birliğini sağlamak ve mahkemelere yol göstermek olduğundan gerekçe daha da önem kazanmaktadır. Yargıtay'ın kanun yararına bozma talebi üzerine verdiği ret ve kabul kararlarının eğitici nitelikte olması gerektiği kabul edilmektedir.

1. Kanun Yararına Bozma Davasının Reddi

Yargıtay denetimi sonucu kanun yararına bozma talebi yerinde görülmez ise talebin reddine karar verilmektedir. Talebin reddi kararı üzerine artık aynı nedene dayalı olarak kanun yararına bozma talebinde bulunulamaz. Kanun yararına bozma talebinin reddi kararına karşı CMK'nın 308. maddesinde yer alan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı itirazı yoluna başvurulabilir. İtiraz üzerine daire, mümkün olan en kısa sürede itirazı inceler ve yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse dosyayı YCGK'na gönderir. YCGK'nın inceleme sonucu verdiği kararlar kesindir.⁷²

2. Kanun Yararına Bozma Talebinin Kabulü ve Bozma Kararının Etkisi

Kanun yararına bozma talebinde ileri sürülen hukuka aykırılıkların yerinde görülmesi durumunda hükmün ya da kararın kanun yararına bozulmasına karar verilecektir. CMK'nın 309/3. fıkrasında bu hususta genel bir düzenleme yapılmıştır.⁷³ CMK'nın 309/4. fıkrasında ise bozma nedenlerine ve karar çeşitlerine yer verilmiştir. Hükmün ya da kararın bozulması sonucu ilgili daire veya YCGK, dosyayı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na göndermektedir. Burada amaç kanun yararına bozma kararı üzerine CMK'nın 308. maddesinde yer alan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı itirazı yoluna başvurulup başvurulmaması konusunda takdir yetkisinin kullanılmasını sağlamaktır. Eğer olağanüstü itiraz yoluna başvurulmaz ise dava dosyası Adalet Bakanlığı'na gönderilmektedir. Adalet Bakanlığı muhakemenin yeniden başlaması, infaza müteallik işlemlerin gerçekleştirilmesi veya mahallinde halli gereken hususların tamamlanması için dosyayı mercine gönderecektir. Eğer

⁷¹ Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk, *Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları*, (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018) 265-267.

⁷² Baştürk (n25) 304.

⁷³ Aygün Eşitli (n2) 223.

kanun yararına bozma yoluna re'sen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı başvurmuşsa dosyanın mahalline gönderilmesi işlemi Başsavcılık tarafından gerçekleştirilecektir. CMK'nın 309/4. fıkrası gereğince bozma sonrası yapılacak işlemler şu şekildedir:

1. Gerekli inceleme ve araştırma yapıldıktan sonra hâkim veya mahkemece yeniden karar verilecek durumlar (CMK 309/4-a, b)
2. Yeniden yargılama yapılmayacak durumlar (CMK 309/4-c)
3. Hükümlünün cezasının kaldırılması veya daha hafif bir cezanın verilmesi gerektiği hallerde Yargıtay ceza dairesinin doğrudan karar vereceği durumlar (CMK 309/4-d)

Kanun yararına bozma denetimi ile ilgili genel ilke CMK'nın 309/3. fıkrasında açıklanmıştır. Buradan hareketle her hukuka aykırılığın kanun yararına bozmanın konusu olmayacağı ve bozma nedenlerinin sınırlı olduğu söylenebilir. Kanun yararına bozma nedenlerinin yer aldığı CMK'nın 309/4. fıkrasında hangi hüküm ve kararların kanun yararına bozma denetimi ile inceleneceğine ve denetim usulüne ilişkin ayrıntılı düzenleme yapılmıştır. CMK'nın 309/4-a ve 309/4-b maddeleri gereğince hâkim veya mahkemece yeniden yargılama yapılarak karar verilecek hallerde, hüküm ve kararın olağan kanun yollarına tabi olacağı konusunda şüphe bulunmamaktadır. CMK'nın 309/4-c düzenlemesine göre ise karar, davanın esasına çözmekle birlikte mahkûmiyet dışındaki hükümlere ilişkin ise aleyhe sonuç doğurmaz ve yeniden yargılamayı gerektirmez. CMK'nın 309/4-d maddesi kapsamında kanun yararına bozma kararı verilmesi halinde cezanın kaldırılmasına veya daha hafif bir cezaya Yargıtay ceza dairesi doğrudan hükmedecektir. Mahallinde yürütülmesi gereken herhangi bir muhakeme bulunmamaktadır. İnfaza müteallik işlemler Yargıtay kararı doğrultusunda mahalli Cumhuriyet savcılığı tarafından gerçekleştirilecektir.⁷⁴ Mülga CMUK'un 343. maddesinde yer alan yazılı emirle bozma yolunda verilen kararlara karşı direnilmesi mümkün olmuştur. CMK'nın 309/5. maddesi gereği kanun yararına bozma kararına karşı direnme imkânı ise bulunmamaktadır. Kanun yararına bozmanın olağanüstü niteliği dikkate alındığında direnme imkânının bulunmamasının yerinde bir düzenleme olduğu kanaatindeyiz. Diğer yandan kanun yararına bozma kararına karşı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazının mümkün olması ve Yargıtay ceza dairesi tarafından verilen kararın YCGK tarafından incelenebilmesi, olası hukuka aykırılıkların denetimi bakımından önemlidir.⁷⁵

Yargıtay uygulamalarında CMK'nın 309/3. fıkrasına dayalı olarak da kanun yararına bozma kararı verildiği görülmektedir.⁷⁶ Örnek olarak yargılamanın yeni-

⁷⁴ Kuyucu (n3) 217.

⁷⁵ Baştürk (n25) 306.

⁷⁶ Yargıtay 23. CD, E.2016/8277, K.2016/6274, 12.05.2016: “..Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 21/11/2006 tarihli ve 2006/3-246 Esas, 2006/261 Karar sayılı ilamında; “Olayımızda; yasa yararına bozmaya konu edilen hukuka aykırılık, mahkûmiyet hükmünün esasına dâhil olan bir hususla ilgilidir. Dolayısıyla, söz konusu hukuka aykırılığın 5271 sayılı Yasanın 309. maddesinin 4.

lenmesi talebinin reddine ilişkin merci kararının ve vekalet ücretinin fazla takdir edilmesine ilişkin kararın kanun yararına bozulması gösterilebilir. Ancak CMK'nın 309/3. fıkrasına dayalı olarak verilen kanun yararına bozma kararlarının istisnai olduğunu söylemek gerekir. Çünkü hüküm veya karar hukuka aykırılık içermekle birlikte kanun yararına bozmanın konusu olmayabilir. Genel uygulama CMK'nın 309/4. fıkrasında yer alan hukuka aykırılık denetimine ilişkindir. Kıyasen bu uygulamanın genişletilmesi mümkün değildir. Doktrinde CMK'nın 309/3. fıkrasına dayalı olarak bozma kararı verilmesi bu nedenle eleştirilmektedir.⁷⁷ Kanun yararına bozma denetiminin sınırlı ve olağanüstü olması karşısında, genel bir hukuka aykırılık nedenine dayanılmayacağı belirtilmektedir.⁷⁸

Yargıtay kararlarına çoğunlukla kazanılmış hak olarak yansıyan “*Reformatio in peius*”⁷⁹ olarak da belirtilen “aleyhe değiştirme yasağı” kanun yolu davalarında önemli bir konu başlığıdır. Kararın sonuçlarının ve cezanın sanık aleyhine kötüleştirilmemesi olarak açıklanabilecek bu kuraldan sadece sanıklar değil, infaz aşamasındaki hükümlüler de yararlanabilmektedir. Denetim muhakemesinde verilen karardan etkilenen ancak kanun yoluna başvurmayan diğer sanıkların da bu sonuçtan yararlanması mümkündür. Bu duruma yayılma etkisi denilmektedir.⁸⁰ Aleyhe değiştirme yasağı kuralına göre, kanun yoluna sadece sanık lehine başvurulmuş ise istinaf, temyiz ya da kanun yararına bozma incelemesi sonunda hükmün bozulması durumunda; yeniden yapılan yargılama sonucu verilen karar önceki kararın sonuçlarından ve cezadan ağır olamayacaktır.⁸¹ İlk derece mahkemesi bozma üzerine yapacağı yeniden yargılama sonucu vereceği kararda, ilk karara göre hükmü sanık

fıkrasında sayılan dört halden birisi içerisinde mütalaa edilebilmesi mümkün değildir. Şu halde; 5271 sayılı Yasanın 309. Maddesinin 4. fıkrasındaki kararlardan birisi verilemeyeceğine göre, Özel Dairece; hükmün, 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesinin 3. fıkrası uyarınca, “para cezalarının ertelenemeyeceği yönüyle aleyhe sonuç doğurmayacak biçimde bozulması” ile yetinilmesi, bunun yanında başka bir karar verilmemesi gerekirken, hükümde aleyhe sonuç doğuracak biçimde düzeltme yapılmış olması isabetli bulunmamıştır.” şeklinde açıklandığı, Bu bilgiler ışığında (2) no'lu kanun yararına bozma talebi değerlendirildiğinde; Yerel mahkemece sanık hakkında hükmolunan hapis cezası yanında adli para cezasının da ertelenmiş olması ve bu kararın da temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşmiş olması nedeniyle sanık yönünden kazanılmış hakka konu oluşturacağı ve bu hususa ilişkin kanun yararına bozma talebinin 5271 sayılı CMK'nın 309. maddesinin 3. fıkrası uyarınca kabulüne karar verilerek mahkeme kararının bu husus yönünden aleyhe sonuç doğurmayacak şekilde bozulmasının gerektiği kanaatine varılmıştır.” hükmü yer almaktadır.

⁷⁷ Baştürk (n25) 309.

⁷⁸ Kunter, Yenisey, Nuhoğlu (n47) 1842.

⁷⁹ Sesim Soyer Güleç, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme (Reformatio In Peius) Yasağı”, Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, (2019) 21 (Özel Sayı), *D.E.U. Hukuk Fakültesi Dergisi* 745-750, Uğur Ersoy, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme (Reformatio In Peius) Yasağı*, (Adalet Yayınevi, Ankara, 2018) 65-67.

⁸⁰ Soyaslan (n6) 597, Erdem ve Şentürk (n71) 282.

⁸¹ Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (19. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2020) 827.

aleyhine değiştiremeyecektir.⁸² Bu kural ile sanığın kanun yollarına özgür ve tereddütsüz şekilde başvurması sağlanmaktadır. Sanık kararın aleyhine değiştirileceği endişesi taşımaz.⁸³ Sanığa hakkındaki cezanın daha ağırlaştırılmayacağı garantisi verilerek, hak arama yolları açılmış olur. Ancak kuralın, mahkemelerin vereceği kararlara getirilen bir kısıtlama olduğu iddiası da bulunmaktadır.⁸⁴

Aleyhe değiştirme yasağı, CMK’da yer alan olağan kanun yolları olan istinaf⁸⁵ ve temyiz⁸⁶; olağanüstü yasa yolları olan kanun yararına bozma⁸⁷ ve yargılamanın yenilenmesi⁸⁸ denetimleri bakımından geçerlidir.⁸⁹ Mülga CMUK döneminde ise aleyhe değiştirme yasağı sadece temyiz ve yargılamanın yenilenmesi kanun yolları için kabul edilmiştir. Aleyhe değiştirme yasağı diğer kanun yollarına nazaran, kanun yararına bozma yolunda kısıtlı bir alanda etkilidir. CMK’nın 309/4-b maddesinde yer alan “..bozma nedenleri mahkûmiyete ilişkin hükmün, davanın esasını çözmeyen yönüne veya savunma hakkını kaldırma veya kısıtlama sonucunu doğuran usul işlemlerine ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkeme yeniden yapılacak yargılama sonucuna göre gereken hüküm verilir. Bu hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz” şeklindeki düzenleme ile yasağın sadece belirli bir alanda etkili olacağı kabul edilmiştir.⁹⁰ Kuralın uygulanması aşamasında, önceki hükmün tüm sonuçları bakımından değerlendirme yapılmalıdır.

CMK’da cezalar hapis ve adli para cezası olarak kabul edildiğinden, güvenlik tedbiri gibi hususlarda aleyhe değiştirme yasağının uygulanıp uygulanmayacağı- nın tespiti gereklidir. Hukukumuzda güvenlik tedbirleri aleyhe değiştirme yasağı kapsamında kabul edilmemektedir. Yargıtay uygulamalarında güvenlik tedbirleri ile müsadere, hak yoksunlukları gibi müesseselerin aleyhe değiştirme yasağı kapsamında kabul edilmediği görülmektedir.⁹¹ Gerekçe ise bu kurumların ceza olarak nitelendirilmemesidir. İlk hükümdeki ceza, yaptırım, güvenlik tedbirleri ve hak yoksunlukları gibi kurumların da aleyhe değiştirme yasağı kuralı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.⁹²

⁸² Ersoy (n79) 67-73.

⁸³ Günay (n54) 202-203.

⁸⁴ Baştürk (n25) 22

⁸⁵ CMK m. 283.

⁸⁶ CMK m. 307/5.

⁸⁷ CMK m. 309/4-b.

⁸⁸ CMK m. 323/2.

⁸⁹ Ali Rıza Çınar, “Aleyhe Değiştirme Yasağı Kuralı”, (2013) 19 (2), *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 605.

⁹⁰ Ersoy (n79) 390-393.

⁹¹ Soyer Güleç (n79) 741.

⁹² Seydi Kaymaz, “Ceza Muhakemesinde Aleyhe Değiştirme Yasağı”, (2013) 19 (2) *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 1427.

SONUÇ

Mülga 1412 sayılı CMUK'un 343. maddesinde "yazılı emir" başlığında düzenlenen olağanüstü denetim yolu, 5271 sayılı CMK'nın 309 ve 310. maddelerinde "kanun yararına bozma" başlığı altında yeniden düzenlenmiştir. Bu süreçle birlikte adil yargılanma hakkının korunması, maddi gerçeğe ulaşılması, içtihat birliğinin sağlanması ve hukuka aykırı kararların ortadan kaldırılması amacıyla kanun yararına bozma denetim yolu etkin şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Son hukuki çare olarak görülen bu olağanüstü denetim yoluna başvuru sayısında yıllar içerisinde büyük artışlar yaşanmıştır.

Hukuka aykırı kararların ortadan kaldırılmasının yanında kesin hüküm otoritesinin korunması doktrinde sıklıkla tartışılan konu başlıkları arasında yer almaktadır. Kanun yararına bozma başvurusu sonucu Yargıtay Ceza Daireleri ve YCGK tarafından verilen ilamlar, hukuka aykırı kararların ortadan kaldırılmasında, ülke çapında kanunların yeknesak şekilde uygulanmasında ve uyuşmazlıkların çözülmesinde önemli rol oynamaktadır. Ancak her hukuka aykırılığın kanun yararına bozma konusu yapılamayacağı dikkate alındığında, bu denetim yoluna başvuru için başkaca şartların aranması zorunlu görülmektedir. Zira kanun yararına bozma yoluna başvurusu için karar ya da hükmün sadece istinaf veya temyiz incelemesinden geçmemiş olmasının ve hukuka aykırılığın aranması sonucu bu denetim yolu şüpheli/sanık/hükmümlü tarafından kolay ulaşılabilen bir kanun yolu haline gelmiştir. Örneğin, bir sayfalık dilekçeye sığdırılan birçok hüküm/karar için kanun yararına bozma yoluna başvurulabilmektedir. Başvuru üzerine Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü tarafından inceleme yapılması zorunludur. Bu durum ise kanun yolunun olağanüstü niteliğinin sürekli tartışılmasına neden olmaktadır.

İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek 7 nolu protokolün 2. maddesinde cezai bir suçtan mahkûm edilen her kişinin mahkûmiyet ya da ceza hükmünü daha yüksek bir mahkemeye yeniden inceletme hakkına haiz olduğu ancak bu hakkın yasada düzenlenmiş haliyle az önemli suçlar bakımından ya da ilgilinin birinci derece mahkemesi olanak en yüksek mahkemede yargılandığı veya beraatini müteakip bunun temyiz edilmesi üzerine verilen mahkûmiyet hallerinde istisnaya tabi tutulabileceği yer almaktadır. Ülkemizde az önemli suç veya önemli suç ayırımının bulunmadığı gözetildiğinde kanun yararına bozma olağanüstü denetim yolunun kapsamının sınırlandırılması gereklidir. Zira istinaf/temyiz kanun yollarına tabi olmayan bir karar dahi kanun yararına bozma denetim yoluna konu olabilmektedir. Örneğin hakaret suçundan yapılan yargılama sonucunda sanık hakkında TCK'nın 125/1, 62/1 ve 52/2 maddelerinin uygulanması ile 7.500,00 TL doğrudan adli para cezasına karar verilmesi halinde bu karar 15.000,00 TL'nin altında olduğu için istinaf kanun yolu kapalıdır. Ancak hükmümlü kesin olarak verilen bu kararı kanun yararına bozma yoluna getirebilir. Bu durum olağan ve olağanüstü kanun yolları ayırımı açısından da tezat oluşturmaktadır.

Kanun yararına bozmaya ilişkin başvuru sayılarında büyük artışlar yaşanması, tarafların son hukuki çare olarak bu yola başvurduğunu göstermektedir. Ancak kanun yararına bozma olağan kanun yoluna dönüşmemeli; istisnai ve olağanüstü niteliği korunmalıdır. Bu nedenle kanun yollarına başvuru şartlarında değişiklik yapılarak kanun yararına bozma denetim yolunun yeniden düzenlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda;

CMK'nın 272/3-a bendi gereğince hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen onbeş bin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine karşı istinaf yoluna başvurulamamaktadır. Kabahatler Kanunu'nun 28. maddesinin onuncu fıkrası gereğince onbeş bin Türk Lirası dahil idarî para cezalarına karşı başvuru üzerine verilen kararlar da kesin olarak kabul edilmektedir. Bu kararlara itiraz yolu kapalıdır. Öncelikle anılan kararlara ilişkin kesinlik sınırı uygulaması kaldırılmalı ve itiraz yolu açılmalıdır. Kesinlik sınırının kaldırılması ve itiraz yolunun açılması sonucu ilgili kararlara karşı kanun yararına bozma yolunun kapatılması için CMK'nın 309. maddesinde düzenleme yapılmalıdır. İtiraz kanun yolu incelemesinin yapılması bakımından merci ağır ceza mahkemeleri kurulmalı; iş bölümü ve tevzi kriterleri belirlenmelidir.

CMK'nın 309. maddesinde değişiklik yapılarak *itiraz, istinaf ve temyiz* incelemesinden geçmeksizin kesinleşen ve hukuka aykırılık bulunan hükümlere/kararlara karşı kanun yararına bozma yolunun açık tutulması gerekir. Ancak itiraz kanun yolu bakımından birtakım istisnaların getirilmesi hukuka aykırı hükümlerin/kararların ortadan kaldırılması açısından önemlidir. Örneğin kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara itiraz üzerine verilen sulh ceza hakimliği kararlarına, infaza müteallik konularda infaz hakimliği kararlarına (merci ağır ceza mahkemesi kararlarına) ve onbeş bin Türk Lirası üzerindeki adli ve idari para cezalarına karşı (değişiklik ile merci ağır ceza mahkemesi kararlarına) kanun yararına bozma yolu açık tutulmalıdır.

5271 sayılı CMK'nın 223. maddesinde belirtilen ve davanın esasını çözen beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın düşmesi kararlarına karşı kanun yararına bozma denetim yolu kapatılmalıdır. Görevsizlik ve yetkisizlik kararları sonucu henüz muhakeme sonuçlanmadığından, yargılama sonucu verilen kararların olağan kanun yolları ile denetlenmesi mümkün olduğundan bu kararlara karşı da olağanüstü ve istisnai yol olan kanun yararına bozma yolu açık tutulmamalıdır.

Kanun yararına bozma denetim yoluna başvuru için usulü birtakım şartlar getirilmelidir. Örnek olarak hukuka aykırılığı ileri sürülen kararın/hükümün kesinleşmesi tarihinden itibaren belirli sürelerin geçmemesi veya başvuru harcı yatırılması gösterilebilir. Bu uygulamalar ile kanun yararına bozmanın olağanüstü niteliğinin korunması ve her hukuka aykırılık için bu yola başvurulmasının engellenmesinin mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Akkaya Ç, Kanun Yararına Bozma ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi, (Kartal Yayınevi, Ankara 2007)

Akyılmaz B, Sezginer M ve Kaya C, Açıklamalı İçtihatlı Türk İdari Yargılama Hukuku, (Savaş Yayınevi, Ankara 2019)

Akyürek G, Yargılamanın Yenilenmesi, (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016)

Alniak M İ, “Fransız Ceza Usul Hukukunda Kanun Nef’ine Temyize Müracaat Tarikeleri”, (1969) 3 (4), İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi 83-100

Aygün Eşitli E, “Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Kanun Yararına Bozma” (2016) (122), TBB Dergisi 193-234

Avcı M, “6545 ve 6552 Sayılı Kanunlar ile İdari Yargıya İlişkin Kanunlarda Yapılan Değişiklikler Üzerine Bir İnceleme”, (2015) 13 (152), Legal Hukuk Dergisi 35-106

Bakım S, “Ceza Muhakemesinde Yargılamanın Yenilenmesi”, (2013) 19 (2), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 919-952

Baştürk İ, Ceza Muhakemesi Hukukunda Kanun Yararına Bozma, (On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022)

Centel N ve Zafer H, Ceza Muhakemesi Hukuku, (19. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2020)

Çınar A R, “Aleyhe Değişirme Yasağı Kuralı”, (2013) 19 (2), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 603-666

Erdem M R ve Şentürk C, Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları, (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018)

Ersoy U, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Hukuki Çare ve Kanun Yolu Kavramları Bağlamında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının İtiraz Yetkisi” (2015) 10 (29), Ceza Hukuku Dergisi 67-124

Ersoy U, Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değişirme (Reformatio In Peius) Yasağı, (Adalet Yayınevi, Ankara, 2018)

Günay, E, Olağanüstü Kanun Yolları, (4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023)

Gültaş V, Tutuklama ve Kanun Yolları, (2. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara 2008)

Gürkan M F, Deniz Y ve Boz S S, “İdari Yargıda Kanun Yararına Bozma”, (2013) 21 (1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 105-127

Gökçen A, Balcı M, Alşahin M E ve Çakır K, Ceza Muhakemesi Hukuku, (7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2023)

Güleç S S, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değişirme (Reformatio In Peius) Yasağı”, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, (2019) 21 (2), D.E.U. Hukuk Fakültesi Dergisi 701-750

İhtiyaroğlu U, “Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığının İtiraz Yetkisine Yönelik Bir Değerlendirme”, (2023) (71), Adalet Dergisi 1163-1188

Kara B C, “İdari Yargılama Usulünde Kanun Yararına Temyiz”, (2020) 11 (1), İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 353-371

Karakehya H, Ceza Muhakemesi Hukuku, (2. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2016)

Kunter N, Yenisey F ve Nuhoğlu A, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, (18. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2010)

Kuyucu A A, Ceza Yargılaması Hukukunda Kanun Yararına Bozma (Yetkin Yayınevi, Ankara 2020)

Öner H, “Muhkem Kaziyenin İstisnaları 2-Yazılı Emir [1]”, (1974) 38 (8), Adalet Dergisi 752-776

Salihoğlu H, Parlar A ve Öztürk M, Olağanüstü Yasa Yolları ve Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru (1. Baskı, Aristo, İstanbul 2018)

Soyaslan D, Ceza Muhakemesi Hukuku, (Güncelleştirilmiş 8. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2020)

Şahin C ve Göktürk N, Ceza Muhakemesi Hukuku II, (12.baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022)

Taner F G, “Kovuşturmayaya Yer Olmadığı Kararına Karşı Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru: Dar, Sarp ve Kısmen Açık Bir Yol” (2018) (135) TBB Dergisi 185-234

Tezcan Yüksel, E S, Türk Ceza Yargılama Usulünde İlk Kanun: 1879 Tarihli Usul-i Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkati ve Mahkemelerin Görev ve Yetkisi, (1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2023)

Toroslu N ve Feyzioğlu M, Ceza Muhakemesi Hukuku, (21. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2021)

Turinay F Y, “1879 Tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu (Usul-İ Muhakemat-I Cezaiye Kanun-U Muvakkatı) Üzerine Bir İnceleme”, (2021) 11 (1), Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 169-228.

Ünver Y ve Hakeri H, Ceza Muhakemesi Hukuku, (19. baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022)

Yılmaz E, Olağanüstü Temyiz, (1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2003)

Yüksektepe M A, Adil Yargılama ve Ceza Muhakemesinde Kanun Yolları, (1. Baskı, Platon Hukuk Yayınevi, İstanbul 2020)